

prof. dr hab. Iwona Nowakowska–Kempna
profesor zwyczajny
Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie
<https://orcid.org/0000-0002-8043-1374> e-mail:
i.nowakowska-kempna@ujd.edu.pl

Częstochowa, 26 sierpnia 2024 r.

**Ocena rozprawy doktorskiej Pana mgra Aleksandra Łukasza Sapińskiego
pt. *Literacko-językowy obraz człowieka sukcesu w księgach Nowego
Testamentu*, Bielsko – Biała 2024, ss. 209, napisanej pod kierunkiem
Pani dr hab. Jolanty Szarlej prof. UBB**

Wartość naukowa rozprawy

a. Oryginalność badań

Rozprawa doktorska mgra Aleksandra Łukasza Sapińskiego pt. *Literacko-językowy obraz człowieka sukcesu w księgach Nowego Testamentu* podejmuje aktualny temat religioznawczy dotąd niezbadany kompleksowo w literaturoznawstwie. Autor stawia sobie za cel obserwację sposobu przedstawienia ‘sukcesu’ w Nowym Testamencie oraz ustalenie norm kształtujących ten literacki obraz. Praca proponuje nowe spojrzenie na problematykę sukcesu, dzięki analizie pojęcia i zjawiska przez pryzmat perykop nowotestamentalnych, co stanowi oryginalny wkład w rozwój literaturoznawstwa. Badania mgra Aleksandra Sapińskiego należy uznać za istotne z punktu widzenia szeroko pojętej humanistyki, ponieważ integruje on w swojej pracy różnorodne perspektywy badawcze – filozoficzną, socjologiczną, psychologiczną oraz religioznawczą – co pozwala na uzyskanie pełniejszego obrazu ‘sukcesu’ w księgach Nowego Testamentu oraz wskazanie jego implikacji dla współczesnego rozumienia ‘sukcesu’.

Rozprawa ukazuje także, jakie wartości i normy kształtują literacko-językowy obraz ‘człowieka sukcesu’ w perykopach nowotestamentalnych, co widoczne jest w szczegółowej i innowacyjnej analizie ośmiu błogosławieństw z *Kazania na Górze* (Mt 5, 3–12) w kontekście modelu ‘człowieka sukcesu’.

Rozprawa stanowi rozległą monografię poświęconą ‘człowiekowi sukcesu’ w tekście Nowego Testamentu. Jest dziełem kompletnym, oryginalnym, twórczym i przemyślanym. Autor w sposób dojrzały, a zarazem interesujący, przedstawia nowy problem testamentalny,

jakim jest 'sukces' oraz pojęcie 'człowieka sukcesu'. Jest to nowatorskie i zaskakujące w swej formule odczytanie Nowego Testamentu, chociaż wpisujące się w nową interpretację ksiąg świętych, jak chociażby „Zarządzanie ewangeliczne” Adama Szromka. W tym punkcie oceny należy podkreślić wartość tytułu rozprawy, który wprowadza w trudną metodologiczną i interpretacyjną problematykę 'człowieka sukcesu' w Nowym Testamencie. Tytuł jest niezwykle trafny i bogaty informacyjnie. Już początek tytułu „literacko – językowy obraz...” przynosi odwołanie do językoznawczego terminu 'językowy obraz świata', spopularyzowanego przez J. Anusiewicza i J. Bartmińskiego, a więc *ipso facto* do językoznawstwa, natomiast określenie 'literacki' do literaturoznawstwa, wyznaczenie zakresu analiz zaś, którym są perykopy Nowego Testamentu, wskazuje na religioznawstwo. Tym samym w tytule przywołane są trzy dyscypliny: językoznawstwo, literaturoznawstwo i religioznawstwo, z których najbardziej istotne – z punktu widzenia rozprawy – jest literaturoznawstwo. Uwikłane jest ono jeszcze w kilka dodatkowych dyscyplin humanistycznych i społecznych (por. rozdział I) i znajduje potwierdzenie przyjętej metodologii badań (por. rozdział II). Autor słusznie przyjmuje, iż pojęcia 'sukcesu' oraz 'człowiek sukcesu' wymaga studiów semantycznych, chociaż odniesienie do tekstu, jakim są księgi Nowego Testamentu będące jako całość 'Dobrą Nowiną/ Ewangelią' bazuje na analizie tekstu ewangelicznych perykop, a więc nastawione jest na badanie znaczenia pojęć w odniesieniu do tekstu. To odniesienie znajduje potwierdzenie w tytule „Literacko – językowy obraz...”, wskazuje na tekstowe – dyskursywne odczytanie pojęć, których znaczenia wyłaniają się z kontekstu i jego wyznaczników stylowych. Odnosi to do Wittgensteinowskiej teorii „znaczenia jako sposobu używania wyrażeń językowych”, a następnie „znaczenia jako rozumienia” kontekstualnego sensu pojęcia w ujęciu Gadamera i filozofii hermeneutycznej, na co trafnie powołuje się Autor rozprawy. Dzięki temu pojęcie 'człowieka sukcesu' ściśle osadzone jest w tekście Nowego Testamentu, mającego niezbywalną wartość literacką. To niezwykle trudne i wymagające wnikliwych studiów zagadnienie postawił sobie za cel Autor rozprawy i rozwiązał pozytywnie, posługując się kategoriami pomocniczymi, jak znaczenie jako zrozumienie tekstu, hermeneutyczne koło filozoficzne oraz językowy obraz Chrystusa jako 'człowieka sukcesu' w świetle tekstu ośmiu błogosławieństw (por. rozdział III). Wykorzystał także spójność neoplatonizmu z interpretacją obrazu 'człowieka sukcesu' w Nowym Testamencie (por. rozdział IV). Nawet wstępny zarys podjętej i opracowanej problematyki przekonuje czytelnika, iż mamy do czynienia z dziełem dojrzałym, wielowymiarowym, podnoszącym wiele aspektów 'sukcesu' i nastawionym na ujęcie interdyscyplinarne – transdyscyplinarne w interpretacji Badacza. Wymagają tego studia nad pojęciem 'sukcesu' i 'człowieka sukcesu' → Chrystusa

jako 'człowieka sukcesu' ukazane na wielu płaszczyznach w kontekście analiz literacko – filologicznych. Autor świadomie zaznacza prymat badań literaturoznawczych nad pozostałymi oraz ważność wszelkich wyznaczników tekstu w kreowaniu obrazu świata (rozdział II) po to, by płynnie łączyć z nimi pozostałe komponenty metodologiczne.

Stanowi to dodatkową wartość dysertacji. Przedstawione w pierwszym rozdziale pracy rozważania o współczesnym znaczeniu 'sukcesu', uwzględniające realia kulturowe i społeczne badanego zjawiska, dodatkowo wzbogacają pracę. Warto także zauważyć, że Autor porusza temat sukcesu nie tylko w kontekście jednostki, ale również społeczności, co poszerza perspektywę badawczą i pozwala na głębsze zrozumienie roli sukcesu w życiu ludzi.

Należy więc podkreślić, że rozprawa mgra Aleksandra Sapińskiego, oryginalna pod względem metodologicznym, łącząc Gadamerowską hermeneutykę (z jej dialogiczną i kontekstualną naturą) oraz posthumanistyczną płynność, która zakłada, że ludzka tożsamość i granice nie są stałe, ale ulegają nieustannym przekształceniom wymuszonym przez postęp technologiczny oraz zmiany w obrębie kultury, wnosi zarazem cenne rozwiązania metodologiczne.

Warto zauważyć, że Doktorant wykorzystuje liczne prace naukowe z kilku dyscyplin naukowych opublikowanych po polsku, rosyjsku i angielsku, co świadczy o jego dogłębnej znajomości literatury przedmiotu i umiejętności jej krytycznej analizy. Autor prowadzi swoje badania w sposób systematyczny, właściwie dokumentując analizowane pojęcia, co gwarantuje ich wartość naukową i buduje ich wiarygodność.

b. Wartość naukowa rozdziałów

Na liczącą 209 stron pracę składają się: wykaz skrótów, wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, a także szereg segmentów dokumentacyjnych takich, jak bibliografia, streszczenie polskie i angielskie oraz aneks.

Rozprawa doktorska rozpoczyna się krótkim wprowadzającym wstępem, w którym Autor podaje motywację podjętych badań, objaśnia temat rozprawy, precyzuje przedmiot i cel badań oraz szkicuje podstawy metodologiczne pracy.

Rozdział pierwszy recenzowanego doktoratu stanowi kompleksowe omówienie interdyscyplinarnego podejścia do pojęcia 'sukcesu' w naukach humanistycznych i społecznych. Autor zaczyna swój wywód od przedstawienia definicji 'sukcesu', zwracając uwagę na jego wielowymiarowość i złożoność. W szczególności, Autor rozprawy analizuje sukces w kontekście tradycji językoznawczej, filozoficznej, religioznawczej, socjologicznej,

psychologicznej i pedagogicznej, ukazując odmienny sposób definiowania i interpretacji tego pojęcia.

Językoznawcze ujęcie 'sukcesu' jest charakteryzowane przez Autora szczegółowo, z uwzględnieniem definicji z różnych słowników i encyklopedii. Autor rozprawy wskazuje, że 'sukces' w języku polskim ma różnorodne znaczenia, obejmuje takie komponenty semantyczne, jak osiągnięcie zamierzonego celu oraz uzyskanie wysokiej pozycji społecznej. Autor korzysta z definicji zawartych w *Wielkim słowniku języka polskiego* oraz *Macmillan English Dictionary*, co przynosi udaną próbę wielostronnego ujęcia badanego zjawiska sukcesu. Sapiński zwraca uwagę na różnice w postrzeganiu 'sukcesu' w różnych krajach i językach, co podkreśla złożoność tego pojęcia silnie osadzonego w wymiarze kulturowym i zarazem ujawnia silnie interdyscyplinarny charakter analizy.

Ujęcie 'sukcesu' z perspektywy filozoficznej dowodzi znacznej erudycji Autora, który w sposób syntetyczny ujmuje analizę pojęcia 'sukcesu' w klasycznych szkołach filozoficznych od czasów starożytnych filozofów, takich jak Arystoteles, Platon i Sokrates, nie tylko zresztą europejskich (odwołania do Konfucjusza), aż po współczesne koncepcje z tej dyscypliny. Autor przypomina, że dla starożytnych myślicieli sukces był związany z cnotami moralnymi, doskonałością osobistą i samorealizacją.

Zestawienie psychologicznych dociekań nad zjawiskiem sukcesu prezentują współczesne podejścia, jak teorie Maxa Webera czy Abrahama Masłowa. Ukazują one 'sukces' jako wynik indywidualnych dążeń, motywacji oraz osiągnięcia celów osobistych i zawodowych.

Religioznawcza analiza 'sukcesu' w chrześcijaństwie i islamie jest kolejnym istotnym elementem tego rozdziału. Autor rozprawy wskazuje, że w obu tych tradycjach 'sukces' ma głębokie znaczenie duchowe i jest związany z bliskością człowieka i Boga oraz przestrzeganiem Bożych nakazów. W chrześcijaństwie 'sukces' jest definiowany poprzez relację z Bogiem i duchowy rozwój, co kontrastuje z materialistycznymi koncepcjami 'sukcesu' we współczesnej kulturze zachodniej. Autor podkreśla, że w islamie 'sukces' również jest związany z duchowością człowieka, a ponadto także z odpowiedzialnością za całą społeczność i moralnym wymiarem jej funkcjonowania.

Rozdział pierwszy odznacza się interdyscyplinarnym podejściem, które pozwala na wieloaspektowe ujęcie sukcesu i prezentację tego zjawiska w całej jego złożoności. Przyjęta przez badacza metodologia pozwoliła autorowi na połączenie różnych perspektyw naukowych, co manifestuje się w pracy pogłębioną analizą tego skomplikowanego zjawiska. Mocną stroną

pierwszego rozdziału jest również szczegółowość analiz oraz umiejętność syntetyzowania różnorodnych teorii i koncepcji.

Problematyka tego rozdziału jest skomplikowana i wymaga od Autora operowania pojęciami naukowymi z kilku dyscyplin, co nie jest zadaniem łatwym. Warto byłoby w przyszłości, np. z myślą o publikacji badań w formie monografii, popracować nad większą klarownością wywodu i jasnością wypowiedzi językowej. To z pewnością uczyniłoby rozprawę bardziej przystępną dla szerszego grona odbiorców.

Rozdział drugi recenzowanej rozprawy koncentruje się na metodologii badań literacko-językowego obrazu człowieka sukcesu w Nowym Testamencie. Autor rozpoczyna tę część rozprawy od przedstawienia ogólnych założeń metodologicznych w naukach humanistycznych, podkreślając znaczenie interdyscyplinarności i kontekstualizacji w badaniach literaturoznawczych. Na szczególną uwagę zasługują dopowiedzenia Autora w formie rozbudowanych komentarzy zawartych w przypisach do tego rozdziału.

Autor rozprawy szczegółowo omawia językowy opis i klasyfikację kryteriów 'sukcesu', wskazując na różnorodność i wieloaspektowość tego zjawiska w tekstach nowotestamentalnych. A. Sapiński zwraca uwagę na specyficzne wyrażenia i metafory używane w Nowym Testamencie, które kształtują obraz 'człowieka sukcesu'. Wskazuje na istotne różnice między współczesnym a biblijnym pojmowaniem 'sukcesu', co pozwala na głębsze odczytanie kontekstów kulturowych i religijnych.

Rozdział ten wyróżnia się szczegółową analizą językową i kontekstualną tekstów Nowego Testamentu. Autor rozprawy umiejętnie łączy różne metody badawcze, co pozwala na kompleksową analizę literacko-językowego obrazu 'sukcesu'. Mocną stroną tego rozdziału jest również uwzględnienie kontekstów kulturowych i religijnych, co pozwala na pogłębioną interpretację analizowanych tekstów.

Rozdział trzeci rozprawy doktorskiej został poświęcony badaniom nowotestamentalnych źródeł literacko-językowego obrazu 'człowieka sukcesu'. Autor rozpoczyna ten rozdział od analizy historycznego kontekstu powstania Nowego Testamentu oraz wizerunku Jezusa Chrystusa jako 'człowieka sukcesu'. Badacz podkreśla, że 'sukces' w Nowym Testamencie jest często definiowany przez pryzmat relacji: *człowiek – Bóg*, przez pryzmat wierności Bożym naukom oraz zasadom duchowego rozwoju. Autor szczegółowo analizuje literacko-językowe aspekty ośmiu błogosławieństw z *Kazania na Górze*, które stanowią kluczowy element nowotestamentalnego modelu sukcesu. Na uwagę zasługuje także zestawienie leksemów odnoszących się do osoby Jezusa Chrystusa, które korelują z treścią błogosławieństw i prezentują alternatywną wobec dzisiejszej kultury wizję 'sukcesu', opartą na

wartościach duchowych i moralnych, takich jak *'pokora'*, *'miłosierdzie'*, *'czystość serca'* i *'dążenie do sprawiedliwości'*. Autor podkreśla, że takie podejście do 'sukcesu' kontrastuje z materialistycznymi i hedonistycznymi koncepcjami, które dominują we współczesnej kulturze.

Rozdział trzeci wyróżnia się szczegółową analizą tekstów Nowego Testamentu. Autor rozprawy umiejętnie interpretuje literackie i językowe aspekty perykop, ukazując ich złożoność i wielowymiarowość. Zaletą tego rozdziału jest również uwzględnienie w analizie kontekstu historycznego i kulturowego, co pozwala na pełniejszą rekonstrukcję literacko-językowego obrazu 'sukcesu' w Nowym Testamencie. Niewątpliwie niektóre interpretacje tekstów biblijnych mogłyby zostać pogłębione, aby jeszcze lepiej ukazać różnorodność literackich przedstawień sukcesu, ale całość tej analizy należy uznać za pozytywną i wartościową.

Czwarty rozdział rozprawy doktorskiej przybliża wpływ filozofii Platona na interpretację obrazu 'człowieka sukcesu' w listach św. Pawła. Autor rozprawy wskazuje, że wiele elementów platonizmu, takich jak *ideał doskonałości* i *dążenie do transcendentnej prawdy*, miało znaczący wpływ na nowotestamentalne przedstawienia 'sukcesu'. Doktorant szczegółowo analizuje wątki filozofii Platona pozwalające lepiej odczytać literacko-językowy obraz 'sukcesu' w listach św. Pawła. Podkreśla, że w tekstach biblijnych 'sukces' jest często definiowany poprzez *duchowy rozwój*, *bliskość z Bogiem* oraz *moralną doskonałość*, co jest bliskie platońskiej koncepcji *doskonałości*. W dalszych częściach rozdziału wskazuje również, że platonizm miał wpływ na interpretacje 'sukcesu' w kontekście kluczowych pojęć nowotestamentalnej antropologii – *duszy*, *ducha* i *ciała* charakteryzujących osobę ludzką jako *koronę stworzenia*.

Rozdział ten wyróżnia się głęboką i szczegółową analizą filozoficznych wpływów na literacko-językowy sposób odczytania *sukcesu* w listach św. Pawła. Autor rozprawy stara się łączyć filozoficzne i literaturoznawcze podejście, co pozwala na kompleksową analizę badanych tekstów.

Wartość merytoryczna rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska wyróżnia się rzeczowym wprowadzeniem w podejmowaną tematykę badawczą oraz precyzyjnym sformułowaniem hipotez. Autor skutecznie dobiera metody badawcze i narzędzia analizy danych, co świadczy o jego kompetencjach naukowych (por. uwagi poprzednie). Wyniki badań są przedstawione w sposób przejrzysty i logiczny, a ich interpretacja na tle literatury przedmiotu jest krytyczna i rzeczowa.

Doktorant umiejętnie wprowadza czytelnika w zawiłości literacko-językowego obrazu ‘sukcesu’, korzystając z bogatej bibliografii oraz różnorodnych źródeł. Jego wnioski są dobrze uzasadnione, co świadczy o wysokim poziomie merytorycznym rozprawy. Szczególnie warto docenić zdolność Autora do integracji różnych perspektyw badawczych, co pozwala na uzyskanie pełniejszego obrazu analizowanego zjawiska. Autor przedstawia również krytyczną analizę wyników swoich badań, co świadczy o jego aspiracjach w dążeniu do dojrzałości naukowej i umiejętności refleksji nad własnymi badaniami.

Rozprawa mgra Aleksandra Sapińskiego wyróżnia się również wysokim, odpowiednim dla prac doktorskich, poziomem analizy w obszarze literaturoznawstwa. Autor szczegółowo analizuje teksty nowotestamentalne, uwzględniając ich kontekst historyczny, kulturowy i religijny. Dzięki temu jego badania nie tylko wzbogacają literaturoznawstwo o nowe interpretacje, ale także otwierają nowe kierunki badań nad literaturą religijną i jej możliwym wpływem na współczesne społeczeństwa. A. Sapiński wykazał się naukową odpowiedzialnością w konstruowaniu solidnej podbudowy teoretycznej dla prowadzonych badań. Zgromadzona przez niego wielojęzyczna bibliografia obejmuje dwieście pięćdziesiąt sześć pozycji.

Poprawność redakcyjna rozprawy

Rozprawa jest poprawna pod względem redakcyjnym, a jej układ jest logiczny i przejrzysty. Szata graficzna pracy jest estetyczna i ułatwia odbiór treści. Wywody Autora są na ogół jasne, choć zdarzają się w jego wypowiedzi sformułowania zbyt złożone, co może utrudniać zrozumienie treści przez szersze grono odbiorców. Uproszczenie języka uczyniłoby lekturę prostszą i przyjemniejszą. Autor powinien również zwrócić uwagę na spójność tekstu oraz unikać zbyt złożonych konstrukcji zdaniowych, które mogą wprowadzać niejasności.

Uwagi polemiczne i krytyczne

1. **Pojęcia** ‘*sukces*’ i ‘*człowiek sukcesu*’ *ipso facto* należące do struktury sensu badanej polisemantycznie w tekście wymaga konsekwentnie specjalnych oznaczeń, np. cudzysłowu lub najlepiej “łapek semantycznych” i kursywy, aby je można było odróżnić od innych uwag. Autor oznacza je różnie. Dobrze byłoby wszystkie pojęcia semantyczne tak oznaczyć, np. *wiarę*.

2. **Złożoność języka:** W niektórych częściach rozprawy używany język jest zbyt złożony, co może utrudniać zrozumienie treści przez szersze grono odbiorców. Prostszy język, krótsze zdania uczyniłby pracę bardziej przystępną.
3. **Pogłębienie analizy i interpretacji literacko - filologicznej tekstów** mogłoby dostarczyć dodatkowych obserwacji na temat literacko-językowego obrazu 'człowieka sukcesu'.

Ocena końcowa

Rozprawa doktorska mgra A. Sapińskiego jest dziełem wartościowym stanowiącym oryginalny wkład w rozwój literaturoznawstwa. Autor wykazał się głęboką znajomością literatury przedmiotu w trzech językach, umiejętnością prowadzenia badań naukowych oraz zdolnością integrowania różnych perspektyw badawczych. Praca ta stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, autor rekonstruuje literacko-językowy obraz 'człowieka sukcesu' w Nowym Testamencie w sposób kompleksowy, systematyczny i interesujący. Umiejętnie łączy wiedzę z różnych dyscyplin humanistyki ze studiami filologiczno – literackimi.

Autor niezwykle skromnie scharakteryzował swój wkład w rozwój współczesnej metodologii badań literackich, która w jego ujęciu nastawiona jest na interdyscyplinarność i płynne przejścia od studiów semantycznych poprzez analizę filologiczną tekstu Nowego Testamentu do ujęć hermeneutycznych na różnych poziomach złożoności tekstu. Byłaby wskazana większa *explicitność* osiągnięć. Doktorant nie tylko przedstawia ciekawe interpretacje tekstów nowotestamentowych, ale również pokazuje, jak te teksty wpływają na współczesne rozumienie 'sukcesu'. Przedstawione w niniejszej rozprawie badania są rzetelne i systematyczne, a wyniki można określić jako przejrzyste i logicznie sformułowane. Autor umiejętnie łączy teoretyczne rozważania z praktyczną analizą tekstów, co sprawia, że jego praca jest nie tylko wartościowa naukowo, ale także interesująca z punktu widzenia literaturoznawstwa oraz sztuki zarządzania. Mgr Aleksander Łukasz Sapiński jako Autor rozprawy doktorskiej spełnia wymagania merytoryczne i metodologiczne stawiane przed kandydatami na stopień doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo. Jego praca stanowi cenny wkład w rozwój tej dyscypliny, a proponowane badania mogą stanowić podstawę dla dalszych dociekań naukowych.

W konkluzji stwierdzam, iż w mojej ocenie praca Pana mgra Aleksandra Łukasza Sapińskiego *Literacko-językowy obraz człowieka sukcesu w księgach Nowego Testamentu*

spełnia warunki określone w art. 13.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65 poz. 595 z późn. zmianami) i daje podstawy do ubiegania się przez jej Autora o nadanie stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa. Rekomenduję monografię do druku w całości.

Z pełnym przekonaniem zwracam się do Rady Naukowej Dyscypliny Literaturoznawstwo Uniwersytetu Bielsko-Bialskiego z wnioskiem o dopuszczenie Pana mgra Aleksandra Łukasza Sapińskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Iwona Nowakowska-Kempna